

Skrbništvo za poseban slučaj

Brkić, Ivana

Undergraduate thesis / Završni rad

2018

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Polytechnic of Šibenik / Veleučilište u Šibeniku**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:143:790797>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-06-18**

Repository / Repozitorij:

[VUS REPOSITORY - Repozitorij završnih radova
Veleučilišta u Šibeniku](#)



VELEUČILIŠTE U ŠIBENIKU
UPRAVNI ODJEL
PREDDIPLOMSKI STRUČNI STUDIJ
UPRAVNI STUDIJ

Ivana Brkić

SKRBNIŠTVO ZA POSEBAN SLUČAJ

Završni rad

Šibenik, 2018.

VELEUČILIŠTE U ŠIBENIKU

UPRAVNI ODJEL

PREDDIPLOMSKI STRUČNI STUDIJ

UPRAVNI STUDIJ

SKRBNIŠTVO ZA POSEBAN SLUČAJ

Završni rad

Kolegij: Obiteljsko pravo s matičarstvom

Mentor: Vesna Jurin Bakotić, mag.iur.,pred.

Studentica: Ivana Brkić

Matični broj studenta: 1219053337

Šibenik, rujan 2018.

SADRŽAJ

1. UVOD	7
2.1. Pravo općeg građanskog zakonika	9
2.1. Razvoj instituta skrbništva nakon Drugog svjetskog rata	11
3. PROPISI KOJI UREĐUJU SKRBNIŠTVO U RH.....	12
4. STVARNA I MJESNA NADLEŽNOST.....	13
5.OVLASTI CENTRA ZA SOCIJALNU SKRB PRI PRUŽANJU SKRBNIČKE ZAŠTITE I METODE RADA.....	14
6.OD KOLIZIJSKOG STARATELJA DO PRAVA DJETETA NA POSEBNOG SKRBNIKA	16
7. SKRBNIŠTVO ZA POSEBNE SLUČAJEVE	18
7.1. Posebni skrbnici za dijete i potrebne kvalifikacije	19
7.2. Određenje osobe skrbnika, prava i dužnosti.....	20
8. SKRBNIŠTVO ZA OSOBE LIŠENE POSLOVNE SPOSOBNOSTI.....	22
8.1. Razlozi za lišenje poslovne sposobnosti.....	22
8.2. Postupak za lišenje poslovne sposobnosti	23
8.3. Imenovanje skrbnika osobi lišene poslovne sposobnosti	25
8.4. Zapreke za imenovanje skrbnika	26
8.5. Dužnosti skrbnika osobe lišene poslovne sposobnosti.....	27
9. POSEBNI SKRBNIK DJETETA U NJEMAČKOM OBITELJSKO PRAVNOM SUSTAVU	28
9.1. Procesni položaj posebnog skrbnika.....	29
9.2. Troškovi posebnog skrbnika.....	30
10. ZAKLJUČAK	32
11. LITERATURA.....	33

SKRBNIŠTVO ZA POSEBAN SLUČAJ

IVANA BRKIĆ

brkicivana16@gmail.com

Institut skrbništva u Republici Hrvatskoj je uređen Obiteljskim zakonom, koji ga definira kao oblik zaštite maloljetnih osoba bez roditeljske skrbi, punoljetnih osoba koje nisu sposobne brinuti se sebi, i osobe koje nisu iz drugih razloga u mogućnosti štititi svoja prava i interese. Navedenim institutom se maloljetnim osobama nadomješta roditeljska skrb, dok se punoljetnim osobama osigurava zaštita te ih se nastoji osposobiti za život i rad. Prema Obiteljskom zakonu poslovi skrbništva su u nadležnosti centra za socijalnu skrb, skrbnika i posebnog skrbnika. Centar za socijalnu skrb primjenjuje skrbničku zaštitu tako da provodi skrbništvo, donosi rješenja, imenuje posebne skrbnike, nadzire rad skrbnika, te obavlja druge poslove koji su u njegovoj nadležnosti. Tijekom pružanja zaštite centar je dužan primjenjivati metode stručnog rada koje ovise o slučaju. Radi boljeg upoznavanja instituta skrbništva za posebne slučajeve potrebno je ponajprije reći nešto o slučajevima kada se imenuje poseban skrbnik, kvalifikacijama koje su potrebne da bi neka osoba mogla postati skrbnikom, te o njegovim pravima i dužnostima. Također, cilj ovoga rada je upoznavanje sa institutom posebnog skrbnika u Njemačkom obiteljsko pravnom sustavu.

(33 stranice / 0 slika / 0 tablica / 14 literaturnih navoda / jezik izvornika: hrvatski)

Rad je pohranjen u: Knjižnici Veleučilišta u Šibeniku

Ključne riječi: skrbništvo, skrbništvo za poseban slučaj, poseban skrbnik, Obiteljski zakon

Mentor: Vesna Jurin Bakotić, mag.iur., pred.

Rad je prihvaćen za obranu:

GUARDIANSHIP FOR A SPECIAL CASE

IVANA BRKIĆ

brkicivana16@gmail.com

The Guardianship Institution in Republic of Croatia is regulated by the Family Law, which defines it as form of protection for minors without parental care, adults who are not able to take care of themselves, and persons who are not, for any other reason, able to protect their rights and interests. The aforementioned institute reimburses parental care for juveniles, while protecting adults and protecting them for life and work. According to the Family Law, custody matters are within the remit of the social welfare center, custodian and special guardian. The Social Welfare Center applies custody protection by enforcing custody, adopting decision, appointing special guardians, overseeing the care of custodians, and performing other tasks within its competence. During the provision of protection, the center is obliged to apply methods of expert work that depend on the case. In order to better familiarize the custodial institution with special cases. It is necessary to say something about cases when a special guardian is appointed, the qualifications needed for a person to become a guardian, and his rights and duties. Also, the aim of this paper is to get acquainted with the institute of a special guardian in the German legal system of the family.

(35 pages / 0 figures / 0 tables / 14 references / original in Croatian language)

Paper deposited in: Library of Polytechnic of Šibenik

Keywords: guardianship, special guardian, special guardianship, Family Law,

Supervisor: Vesna Jurin Bakotić, Senior Lecturer

Paper accepted:

1. UVOD

U Republici Hrvatskoj institut skrbništva je uređen Obiteljskim zakonom koji ga definira kao oblik zaštite maloljetnih osoba bez roditeljske skrbi, punoljetnih osoba koja nisu sposobne brinuti se o sebi i osoba koje nisu iz drugih razloga u mogućnosti štiti svoja prava i interese. Uz Obiteljski zakon, najvažniji dopunski izvori skrbništva su Zakon o socijalnoj skrbi i Zakon o zaštiti osoba s duševnim smetnjama.

Institutom skrbništva se maloljetnim osobama nadomješta roditeljska skrb, dok se punoljetnim osobama osigurava zaštita te omogućava osposobljavanje za život i rad.

Osobe u čijoj su nadležnosti poslovi skrbništva su prema Obiteljskom zakonu centar za socijalnu skrb, skrbnik i poseban skrbnik.

Centar za socijalnu skrb primjenjuje skrbničku zaštitu tako da provodi skrbništvo, donosi rješenja, imenuje posebne skrbnike, nadzire rad skrbnika te obavlja druge poslove koji su u njegovoj nadležnosti. Tijekom pružanja skrbničke zaštite centar za socijalnu skrb dužan je primjenjivati metode stručnog rada koje ovise o okolnostima slučaja, te obliku obiteljsko pravne zaštite.

Centar za socijalnu skrbi i sud imaju ovlast imenovanja posebnog skrbnika, a odabir te osobe je izuzetno važan jer bi se štíćeniku trebao izabrati onaj skrbnik koji će mu moći pružiti najkvalitetniju skrbničku zaštitu.

Nadzor nad radom posebnih skrbnika obavlja ravnatelj centra za posebno skrbništvo, a u slučaju da skrbnik neuredno obavlja svoje dužnosti ili zloupotrebljava ovlasti tada će se štíćeniku imenovati drugi posebni skrbnik.

U svrhu boljeg upoznavanja instituta skrbništva za posebne slučajeve potrebno je ponajprije reći nešto o slučajevima kada se imenuje poseban skrbnik, kvalifikacijama koje su potrebne da bi neka osoba mogla postati posebnim skrbnikom, te o njegovim pravima i dužnostima.

Cilj ovoga rada je također upoznavanje sa institutom posebnog skrbništva u Njemačkom obiteljsko pravnom sustavu.

2. OPĆENITO O SKRBNIŠTVU

Skrbništvo je obiteljsko pravna ustanova namijenjena zaštititi pojedinih zakonom određenih fizičkih osoba koje zbog svoje dobi, zdravstvenog stanja, ili spriječenosti nisu u stanju same se brinuti o svojim pravima i interesima.¹

Svaka osoba rođenjem stječe pravnu sposobnost što znači da postaje nositeljem prava dužnosti koje joj priznaje pravni poredak, bez obzira na to da li je sposobna brinuti se o svojim pravima i obvezama. Tek kasnije, u pravilu s navršениh osamnaest godina osoba stječe i poslovnu sposobnost s kojom sudjeluje u pravnom prometu.

O maloljetnim osobama brinu se roditelji, a ako oni to ne čine potrebno ga je staviti pod skrbništvo. Također, neke punoljetne osobe zbog zdravstvenih razloga ne mogu brinuti o svojim pravima o obvezama pa ih sud djelomično ili potpuno lišava poslovne sposobnosti, a zatim se rješenjem centra za socijalnu skrb stavljaju pod skrbništvo.

Prema Obiteljskom zakonu skrbništvo se definira kao oblik zaštite maloljetnika bez roditeljske skrbi, punoljetnih osoba koje nisu sposobne brinuti se o sebi i osoba koje nisu iz drugih razloga u mogućnosti štititi svoja prava i interese.² Razvrstava se prema tome tko obavlja poslove skrbništva te kome se i zašto pruža skrbnička zaštita.

Prema Rimskom pravu postojale su dvije ustanove koje su se nazivale tutorstvo i kuratorstvo, a predstavljale su očinsku vlast te pružale zaštitu osobama koje se po rimskom shvaćanju nisu mogle brinuti o pravima i interesima zbog maloljetnosti, spola, zdravstvenog stanja i slično. U počecima su se navedene ustanove znatno razlikovale iako su obje imale istu svrhu, no s vremenom je došlo do približavanja obiju ustanova po sadržaju pa su se gotovo potpuno izjednačile. U prvim građanskim kodifikacijama prihvaćena su načela klasičnog rimskog prava koja se s vremenom mijenjala, te su se pod skrbništvo stavljale osobe koje nisu bile pod očinskom vlasti, a trebale su biti te osobe koje su proglašene ludim ili slaboumnim u sudskom postupku.

¹ Alinčić M, Hrabar D, Lozić D.J, Graovac A.K., Obiteljsko pravo, Zagreb 2007, str.365.

² Obiteljski zakon NN 103/15, članak 152. Stavak 1.

Nakon Prvog i Drugog svjetskog rata u Europi i Hrvatskoj se veća pozornost posvećivala zaštiti djece bez roditeljske skrbi, a ustanova skrbništva poprimala je društvenu narav jer su reforme išle prema tome da skrbničku zaštitu pružaju nadležna državna tijela.

Republika Hrvatska je 2007. godine ratificirala Konvenciju o pravima osoba s invaliditetom i Fakultativni protokol uz Konvenciju o pravima osoba s invaliditetom, koji su stupili na snagu u odnosu na Republiku Hrvatsku 3. svibnja 2008.³

Za zaštitu osoba s duševnim smetnjama relevantna je odredba Konvencije koja se odnosi na jednakost pred zakonom. Države članke potvrđuju da osobe s invaliditetom trebaju svugdje biti priznate kao osobe jednake pred zakonom, prihvaćaju da osobe s invaliditetom imaju pravnu i poslovnu sposobnost te poduzimaju odgovarajuće mjere kako bi osobama s invaliditetom osigurale pristup potpori za ostvarivanje pravne sposobnosti.

Cilj Konvencije je da se za osobu koja se nije u stanju brinuti o svojim pravima i interesima izabire institut djelomičnog lišenja poslovne sposobnosti, a tek iznimno potpuno lišava poslovne sposobnosti.

2.1. Pravo općeg građanskog zakonika

Opći građanski zakonik za Hrvatsku i Slavoniju uveden je 29. studenoga 1852., a počeo se primjenjivati tek od 1. Svibnja 1853. godine.

Tutorstvo i skrbništvo je vrlo detaljno određeno te se tim institutima zakonom štite osobe koje iz različitih razloga nisu u stanju brinuti se o sebi. Skrbnik ili nastojnik određuje se osobama koje nisu u stanju brinuti se o svojim poslovima, te se ne nalaze pod očinskom vlasti ili tutorstvom.

Proglašavanje neke osobe poslovno nesposobnom odnosno ludom ili slaboumnom bilo je moguće samo u sudskom postupku i to nakon uvida u ponašanje takve osobe te nakon što su saslušani liječnici. Ako je osoba sklopila neki pravni posao prije nego li je u sudskom postupku proglašena poslovno nesposobnom takvi poslovi su bili valjani jer je osoba za vrijeme sklapanja bila poslovno sposobna.

³ Alinčić M et al, Obiteljski zakon, III- izmijenjeno i dopunjeno izdanje, str.198.

Sudski postupak pokretala je rodbina duševno bolesne osobe, a sud je bio dužan ispitati sve okolnosti, te zatražiti mišljenje liječnika vještaka.

Odluku o stavljanju pod skrbništvo donosio je sborni sud te se ona morala javno oglasiti. Troškove stavljanja pod skrbništvo za one koji su bili bez imetka snosila je zemaljska (državna blagajna), ali: "kod toga valja, izuzevši najnužnije slučajeve, izbjegavati putne troškove sudskog osoblja i stručnjaka".⁴

Razlozi zbog je netko mogao odbiti dužnost skrbnika dijelili su se na apsolutne i relativne. Apsolutni su bili oni zbog kojih osoba nije mogla biti skrbnik nikome, a to su bile osobe koje zbog svoje maloljetnosti, duševnih ili tjelesnih mana te drugih uzroka nisu bile u stanju voditi računa o svojim poslovima, osuđeni za kaznena djela, osobe od kojih se nije moglo očekivati da će korisno upravljati štíćenikovom imovinom te redovnici.

Relativno nesposobni su bili oni koji su bili u nekoj parnici sa štíćenikom, tj u situacijama u kojim je postojao sukob interesa. Također, obavljanje dužnosti skrbnika mogli su odbiti redovnici, vojnici u službi, osobe koje su navršile šezdeset godina života, osobe koje skrbe o petero djece ili unučadi, te osobe koje obavljaju jedno teško ili tri manja tutorstva. Prije početka rada skrbnika sud je bio dužan utvrditi imovinu štíćenika i osigurati je zapečaćenjem, popisom i procjenom.

Skrbnik nije bio dužan uzdržavati štíćenika, a sredstva su se nastojala osigurati iz dohotka štíćenika. Ako štíćenik nije imao nikakve prihode ili oni nisu bili dovoljni za uzdržavanje mogla se uz odobrenje suda koristiti i glavna imovina, a u slučaju da štíćenik nije imao nikakvu imovinu sud je osiguravao sredstva od najbližih srodnika.

Skrbništvo nad osobama s duševnim smetnjama prestaje ako osoba ozdravi, a postupak pred sudom provodi se na isti način kao i kod utvrđivanja poslovne nesposobnosti.

⁴ Milas I, Obiteljsko pravo i socijalna skrb-međuovisnost u svjetlu razvoja instituta skrbništva za punoljetne osobe, <https://hrcak.srce.hr/30229>

2.1. Razvoj instituta skrbništva nakon Drugog svjetskog rata

Razdoblje nakon Drugog svjetskog rata dijelimo na razdoblje saveznog i republičkog zakonodavstva.

Materija skrbništva bila je uređena Osnovnim zakonom o starateljstvu iz 1947 dok su se svi postupci rješavali na temelju Zakona o sudskom vanparničnom postupku iz 1943. godine. Karakteristika ovog razdoblja je skrb i briga za maloljetnu djecu a osobito onu koja su u ratu ostala bez roditeljske skrbi. Međutim ovo razdoblje je značajnije po razvoju instituta skrbništva za punoljetne osobe lišene poslovne sposobnosti, a da bi neka osoba bila lišena poslovne sposobnosti mora biti proveden sudski postupak u kojem će se donijeti odluka o lišenju poslovne sposobnosti.

Ustavnim promjenama iz 1971. godine dolazi do razgraničenja ovlasti između tadašnje Federacije i republika, te tako područje skrbništva postaje dio republičke regulative.

Krajem 1971. donesen je Zakon o preuzimanju saveznih zakona, te tim na snazi ostaju Osnovni zakon o starateljstvu i Zakon o starateljstvu.

U razdoblju od 1945. do 1978. godine dolazi do poboljšanja pravnog položaja osoba pod skrbništvom i do promjena u terminologiji, te od tada osobe koje se nalaze pod skrbništvom nose naziv štićenik, a razlozi lišenja poslovne sposobnosti bili su slučajevi duševno bolesne osobe ili osobe koje su nesposobne da se same brinu o sebi i svojim interesima.

Određujući dužnosti skrbnika, primarno se ističe dužnost skrbi o osobi štićenika, a za zaštitu interesa štićenika važna je i odredba o mogućnosti postavljanja privremenog skrbnika štićeniku.⁵ Međutim, najvažnija promjena koja se dogodila u institutu skrbništva je postojanje dva oblika lišenja poslovne sposobnosti, a to su potpuno i djelomično.

⁵ Ibid 4

3. PROPISI KOJI UREĐUJU SKRBNIŠTVO U RH

Ustav RH je temeljni izvor prava u Republici Hrvatskoj koji sadrži odredbe koje je moguće primijeniti na institut skrbništva.

Odredbe Ustava RH koje se primjenjuju na skrbništvo sadržane su u članku 64. stavku 3. koji kaže da tjelesno i duševno oštećeno i socijalno zapušteno dijete ima pravo na osobitu njegu, obrazovanje i skrb te stavku 5. istog članka koji kaže da država osobitu skrb posvećuje maloljetnicima bez roditelja i onima za koje se ne brinu roditelji.

Konvencija o pravima djeteta je međunarodni ugovor koji određuje prava djeteta. Kako je ona na snazi u Hrvatskoj od 08. listopada 1991. primjenjuje se na institut skrbništva u našem pravnom poretku.

Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima te Europska konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljenih sloboda, Konvencija o pravima osoba s invaliditetom i Fakultativni protokol uz tu Konvenciju su primjeri međunarodnih ugovora koji su potpisani, ratificirani i objavljeni u skladu članka 141. Ustava RH⁶, a predstavljaju izvor zaštite prava i interesa onih koji nisu u stanju samostalno se brinuti o njima.

Konvencija o pravima osoba s invaliditetom utjecala je na promjene uvedene Obiteljskim zakonom.

Osnovni izvor skrbništva je Obiteljski zakon (2015), a materijalno pravne odredbe koje uređuju skrbništvo nalaze se u Petom dijelu. Zakon o socijalnoj skrbi i Zakon o zaštiti osoba s duševnim smetnjama su najvažniji dopunski izvori skrbništva.

Pravilnik o visini iznosa i načinu isplate za skrbnika i Pravilnik o načinu vođenja očevidnika i spisa predmeta osoba pod skrbništvom, načinu popisa i opisa njihove imovine, podnošenju izvješća i polaganju računa skrbnika te sadržaju i obliku punomoći i anticipiranih naredbi su provedeni spisi koji se odnose na skrbništvo.

⁶ Ustav RH, NN 56/90, 135/97, 8/98, 113/00, 124/00, 28/01, 41/01, 55/01, 76/10, 85/10, 05/14, članak 141. Međunarodni ugovori koji su sklopljeni i predviđeni u skladu s Ustavom i objavljeni, a koji su na snazi, čine dio unutarnjeg pravnog poretka Republike Hrvatske, a po pravnoj su snazi iznad zakona. Njihove se odredbe mogu mijenjati ili ukidati samo uz uvjete i na način koji su u njima utvrđeni, ili suglasno općim pravilima međunarodnog prava.

4. STVARNA I MJESNA NADLEŽNOST

Stvarno nadležno tijelo za provođenje skrbništva je centar za socijalnu skrb.⁷

Prema odredbi članka 81. Zakona o socijalnoj skrbi centar je javna ustanova koju osniva Republika Hrvatska rješenjem ministarstva nadležnog za poslove socijalne skrbi.

U pravilu se osniva na području jedne ili više općina ili gradova na području iste županije, odnosno Grada Zagreba, a može imati jednu ili više podružnica.

Ovlasti centra za socijalnu skrb su se tijekom vremena mijenjale, a najnovija reforma koja je provedena donošenjem obiteljskog zakona 2003. godine vodila je k smanjenju ovlasti centra zbog utjecaja na ljudska prava.

Na temelju svojih ovlasti centar za socijalnu skrb rješava u prvom stupnju o pravima iz socijalne skrbi, provodi ovrhu svojih rješenja, vodi propisane očevidnike, izdaje uvjerenja i druge potvrde, daje podatke o obiteljskim prilikama te mišljenja i prijedloge u sudskim postupcima koji se odnose na obiteljsko pravnu i kaznenopravnu zaštitu, sudjeluje kao stranka ili umješlač pred sudom i drugim nadležnim tijelima te obavlja nadzor nad udomiteljskim obiteljima.

Također može obavljati poslove zbrinjavanja djece odbjeglije iz obitelji, provoditi odgojne mjere nad djecom sa poremećajima u ponašanju te pružati pomoć i njegu u kući.

Mjesna nadležnost centra za socijalnu skrb određuje se prema prebivalištu ili boravištu osobe koja je pod skrbništvom, osobe koju treba staviti pod skrbništvo ili osobe kojoj treba imenovati posebnog skrbnika.⁸

Zakon o prebivalištu i boravištu građana propisuje da je prebivalište mjesto u kojem se građanin naselio s namjerom da u njemu stalno živi i u njemu ima osigurano stalno stanovanje, dok je boravište mjesto kojem građanin trajnije boravi bez namjere da se u tom mjestu trajno naseli.

Kada se pod skrbništvo stavlja osoba koja je povjerena na čuvanje i odgoj ili je smještena u nekoj od odgojnih ustanova mjesno je nadležan centar za socijalnu skrb posljednjeg prebivališta odnosno boravišta štíćenika. U slučaju da štíćenik promijeni prebivalište mijenja se i mjesna nadležnost centra za socijalnu skrb.⁹

⁷ Alinčić M, Hrabar D, Jakovac-Lozić D, Obiteljsko pravo, Zagreb 2007.

⁸ Ibid.

⁹ Obiteljski zakon, NN 103/15, članak 197.

5.OVLASTI CENTRA ZA SOCIJALNU SKRB PRI PRUŽANJU SKRBNIČKE ZAŠTITE I METODE RADA

Centar za socijalnu skrb primjenjuje skrbničku zaštitu tako da provodi skrbništvo, donosi rješenje o stavljanju pod skrbništvo maloljetne osobe, pokreće postupak za lišenje i vraćanje poslovne sposobnosti, donosi rješenje o stavljanju pod skrbništvo osobe lišene poslovne sposobnosti, imenuje posebnog skrbnika ili sam obavlja poslove skrbnika, nadzire rad skrbnika, daje odobrenja skrbniku za pravne poslove, određuje njegovu naknadu te vodi očevidnike o osobama pod skrbništvom i njihovoj imovini.

Postupak za stavljanje pod skrbništvo i imenovanje skrbnika pokreće po službenoj dužnosti mjesno nadležni centar za socijalnu skrb.¹⁰

Zahtjev se pokreće na temelju saznanja ili u povodu obavijesti koje su dužni dostaviti matičar, pravosudna tijela, tijela lokalne samouprave, bračni drug te zdravstvene ustanove.

Kad se pod skrbništvo stavlja punoljetna osoba odlučivanje o pitanju treba li je ili ne treba lišiti poslovne sposobnosti je u nadležnosti suda. Postupak pokreće centar za socijalnu skrb koji sudjeluje u samom postupku, te koji je nakon donošenja odluke o lišenju dužan donijeti rješenje o stavljanju pod skrbništvo ili roditeljskoj skrbi nakon punoljetnosti.

Međutim kada se pod skrbništvo stavlja maloljetna osoba centar za socijalnu skrb je nadležan utvrditi postoje li pretpostavke za stavljanje pod skrbništvo. Nakon odluke o stavljanju pod skrbništvo centar je dužan pokušati pronaći osobu koja ispunjava pretpostavke da bude postavljena za skrbnika, a ako u tome ne uspije može sam neposredno obavljati dužnost skrbnika preko nekog svog zaposlenika. Kad je za skrbnika postavljena neka fizička osoba centar je ovlašten pomagati centru i nadzirati njegov rad.

Tijekom pružanja skrbničke zaštite centar za socijalnu skrb dužan je primjenjivati metode stručnog rada koje ovise o okolnostima slučaja te obliku obiteljsko pravne zaštite.

Osnovno načelo na kojemu se temelji skrbništvo je društvena zaštita koja pretpostavlja da postoji suradnja svih tijela koja su uključena u skrbničku zaštitu.

¹⁰ Alinčić M et al, Obiteljski zakon, III-izmijenjeno i dopunjeno izdanje, str. 266

Tijekom odlučivanja o pravima i temeljnim slobodama čovjeka centar za socijalnu skrb mora poštovati načelo zakonitosti te korisnicima pružiti pravnu zaštitu u razumom roku.

Također moraju poštovati osobnost korisnika, njegovo dostojanstvo i nepovredivost osobnog i obiteljskog života, a sve ono što su službeno saznali zaposlenici su dužni čuvati kao profesionalnu tajnu.

Osim formalnopravnog postupanja centar za socijalnu skrb ovlašten je koristiti i metode, odnosno usluge savjetovanja koje mogu biti dragocjene u smislu prevencije i obiteljske terapije.¹¹

¹¹ Alinčić M et al, Obiteljsko pravo, Zagreb 2007., str.380

6.OD KOLIZIJSKOG STARATELJA DO PRAVA DJETETA NA POSEBNOG SKRBNIKA

Uloga posebnog skrbnika za dijete definirala se kao zastupanje djeteta pred nadležnim tijelima ili pri zaključivanju pravnog posla, od strane imenovane osobe koja nije djetetov roditelj za poduzimanje pojedinih pravnih radnji ili poslova, radi zaštite maloljetnika kada postoji sukob interesa između njega i njegovog zakonskog zastupnika, te kada postoji sukob interesa između više osoba koje zastupa isti zakonski zastupnik.¹²

Osnovni zakon o starateljstvu iz 1947. predviđao je imenovanje posebnog skrbnika djetetu u slučajevima kolizije interesa između djeteta i osobe pod čijom se skrbi dijete nalazi, ili u slučajevima kolizije interesa dvoje djece koja se nalaze pod skrbništvom istog roditelja. Nadalje, posebno skrbništvo se uređuje Zakonom o braku i porodičnim odnosima koji se poslije preuzima Obiteljskim zakonom iz 1998.

Obiteljski zakon iz 2003. nabraja slučajeve u kojima se djetetu imenuje posebni skrbnik. Centar za socijalnu skrb će djetetu imenovati posebnog skrbnika u postupku osporavanja očinstva ili majčinstva, postupcima određivanja mjera za zaštitu djeteta iz nadležnosti suda, u slučajevima sukoba interesa, pri sklapanju pravnog posla između roditelja i djeteta te u drugim slučajevima kad su interesi djeteta i roditelja u suprotnosti.

Prema Osnovnom zakonu o starateljstvu oran starateljstva bio je dužan odrediti obujam skrbnikovih prava i dužnosti, te mu dati upute ovisno o vrsti spora ili pravnog posla.

Posao posebnih skrbnika većinom su obavljali djelatnici centra za socijalnu skrb, međutim posljednjih se godina povećao broj odvjetnika skrbnika.

Ministarstvo socijalne politike i mladih zapaža da je 2004. godine bilo imenovano 410 posebnih skrbnika, a od 2012. do 2014. godine taj broj je znatno narastao te iznosi od oko 2000 posebnih skrbnika.

¹² Rešetar B., Rupić D. Posebni skrbnik za dijete u Hrvatskom i Njemačkom obiteljskopravnom sustavu, Zb. Prav. Fak. Sveuč. Rij (1991)

Kad se odvjetnik imenuje posebnim skrbnikom, tad se njegovi troškovi uređuju Pravilnikom o visini iznosa i načinu isplate naknade za skrbnika.

Prema navedenom pravilniku naknada za posebnog skrbnika određivala se u polovici iznosa propisane odvjetničke tarife, međutim odlukom Ustavnog suda pravilnik je proglašen protuustavnim s obrazloženjem da odvjetnici imaju pravo na nagradu za rad, te na naknadu troškova u vezi s obavljenim radom sukladno tarifi koju utvrđuje Hrvatska odvjetnička komora.¹³

¹³ Odluka Ustavnog suda RH, br. U-II758/2000, Narodne novine, br. 29/00

7. SKRBNIŠTVO ZA POSEBNE SLUČAJEVE

Skrbništvo za posebne slučajeve je vrsta skrbništva koju karakterizira vremensko ograničenje i sadržajna selektivnost pružanja skrbničke zaštite.¹⁴

Tim oblikom skrbništva se pruža zaštita pojedinog prava i interesa neke osobe, a da se pritom ne dira u poslovnu sposobnost.

Centar za socijalnu skrb ili sud će imenovati posebnog skrbnika djetetu u bračnim sporovima ili u postupcima osporavanja očinstva i majčinstva, u postupku izricanja mjera za zaštitu osobnih prava i dobrobiti djeteta, u postupku donošenja rješenja koje zamjenjuje pristanak na posvojenje, kad postoji sukob interesa između njega i njegovih zakonskih zastupnika u imovinskim sporovima, djetetu stranom državljaninu ili djetetu bez državljanstva koje se bez pratnje zakonskog zastupnika zatekne na teritoriju Republike Hrvatske, te u drugim slučajevima propisanim Obiteljskim zakonom.

Posebni skrbnik dužan je zastupati dijete u postupku za koji je imenovan, obavijestiti dijete o predmetu spora, tijeku i ishodu na način koji je primjeren djetetovoj dobi, te prema potrebi kontaktirati s roditeljem ili drugim osobama koje su djetetu bliske.¹⁵

Slučajevi kad se osobi imenuje skrbnik za poseban slučaj razlikuju se ovisno o tome da li je riječ o maloljetnoj ili punoljetnoj osobi.

Punoljetnoj osobi koja sama nije odredila opunomoćenika koji će je zastupati skrbnik se postavlja kad se vodi postupak lišenja poslovne sposobnosti, kad je osoba nepoznatog boravišta najmanje tri mjeseca, kad je nedostupna, u imovinskim postupcima ili sporovima u slučaju postojanja sukoba interesa štićenika i skrbnika, ili štićenika i skrbnikova bliskog srodnika, kad postoji spor između više štićenika istog skrbnika ili kad oni trebaju međusobno sklopiti pravni posao, te u drugim slučajevima.

Razlog postavljanja skrbnika osobi za koju se vodi postupak lišenja poslovne sposobnosti je taj što se ta osoba nije u stanju brinuti za svoja prava i interese uopće, a opseg dužnosti i ovlasti skrbnika određuje centar za socijalnu skrb donošenjem rješenja.

¹⁴ Alinčić M et al, Obiteljsko pravo, Zagreb 2007., str. 430

¹⁵ Obiteljski zakon, NN 103/15, članak 240. Stavak 2.

Nedostupnim osobama te osobama nepoznatog boravišta skrbnik se postavlja radi zaštite, te mogućnosti da one svojom odsutnošću naškode pravima trećih osoba.

Sukob interesa štićenika i skrbnika te sukob više štićenika istog skrbnika postoje uglavnom u slučajevima imovinskih postupaka te pri sklapanju pravnih poslova.

Drugi slučajevi dodjele posebnog skrbnika odnose se na zaštitu imovine nepoznatog vlasnika, zaštitu osobe tjelesnog invalida, zaštitu odsutnog stranog državljanina te osobe na izdržavanju zatvorske kazne.¹⁶

Poseban skrbnik za maloljetne osobe postavlja se u slučajevima kad je dijete tužitelj u sporu radi osporavanja očinstva ili majčinstva, kad se vodi izvanparnični postupak oduzimanja roditelju prava da odgaja dijete i živi s njim, kod postojanja sukoba interesa između djeteta i roditelja u imovinskim postupcima, djetetu strancu koje se bez zastupnika zatekne na području Republike Hrvatske, te u drugim slučajevima suprotnosti djeteta i roditelja.

7.1. Posebni skrbnici za dijete i potrebne kvalifikacije

Prema obiteljskom zakonu iz 2015. godine poseban skrbnik može biti osoba koja ima položen pravosudni ispit i koja je zaposlena u centru za posebno skrbništvo, a iznimno može biti i djelatnik centra za socijalnu skrb.

Posebni skrbnici su predviđeni kao pravnici s položenim pravosudnim ispitom koji se moraju educirati za zastupanje i komunikaciju sa djecom, te koji imaju pravo tražiti stručnu pomoć uvijek kad im je to potrebno radi potpunijeg razumijevanja djetetove situacije i razmišljanja.

Obiteljski zakon 2015. je također stavio mogućnost imenovanja posebnog skrbnika kad je u pitanju dijete strani državljanin ili dijete bez državljanstva koje se bez pratnje zastupnika zatekne na teritoriju Republike Hrvatske, te u slučaju kad je to potrebno radi zaštite prava i interesa djeteta.

Osobe koje u svom poslu komuniciraju s djecom moraju biti educirane o njihovim pravima i potrebama te načinu komunikacije sukladno dobi i u svim fazama razvoja.

¹⁶Alinčić M, Bakarić-Abramović A, Hlača N, Hrabar D, Obiteljsko pravo, Zagreb 1994., str.338

7.2. Određenje osobe skrbnika, prava i dužnosti

Odabir osobe skrbnika izuzetno je važan jer bi se štíćeniku trebao izabrati onaj skrbnik koji će mu moći pružiti najkvalitetniju skrbničku zaštitu. To mora biti osoba koja je sposobna brinuti se o štíćeniku, njegovim pravima, obvezama i dobrobiti te koja će poduzimati sve potrebne mjere kako bi se ta osoba osposobila za samostalan život.

Odabir te osobe zadaća je centra za socijalnu skrb, a sam izbor ovisi o vrsti skrbništva, odnosno o tome treba li imenovati posebnog ili individualnog skrbnika.

U slučaju imenovanja individualnog skrbnika centar će za skrbnika potražiti osobu blisku štíćeniku, pri čemu nema zapreke da bliski srodnik bude imenovan skrbnikom, te tako primjerice baka može biti imenovana skrbnicom unuke koju je rodila njena maloljetna kći. Centar za socijalnu skrb treba utvrditi da ne postoji sukob interesa između skrbnika i štíćenika. Ako centar ne uspije naći odgovarajućeg skrbnika među navedenim osobama može odrediti neposredno skrbništvo na način da za skrbnika postavi nekoga od svojih zaposlenika. Posebni skrbnik djetetu imenuje se rješenjem suda ili centra za socijalnu skrb ovisno o okolnostima slučaja. Centar za socijalnu skrb imao je ovlast imenovanja posebnog skrbnika djetetu sve do donošenja obiteljskog zakona iz 2015. koji tu ovlast prenosi na sud.

O žalbi protiv odluke centra za socijalnu skrb odlučuje ministarstvo nadležno za poslove socijalne skrbi. Sudsko rješenje o imenovanju posebnog skrbnika također se može pobijati te tada o žalbi odlučuje sudac pojedinac drugostupanjskog suda.

Dijete koje je navršilo četrnaest godina, roditelji tog djeteta te osoba koja je imenovana posebnim skrbnikom imaju pravo na žalbu, dok centar za socijalnu skrb ima to pravo samo u slučaju ako je predložio imenovanje posebnog skrbnika.

Na posebne skrbnike koje imenuje centar za socijalnu skrb, koji nisu zaposlenici centra za posebno skrbništvo primjenjuju se odredbe iz dijela kojim je uređeno stalno skrbništvo te kojim je propisana dužnost upoznavanja osobe koju se imenuje skrbnikom sa značenjem imenovanja, dužnostima, ovlastima i pravima, te dužnosti upoznavanja štíćenika s okolnostima imenovanja.¹⁷

Prava i dužnosti posebnog skrbnika su jednaka bez obzira na to tko donosi odluku o imenovanju, te da li je posebni skrbnik zaposlen u centru za posebno skrbništvo ili centru za socijalnu skrb.

¹⁷ Obiteljski zakon NN 103/15, članak 259.

Poseban skrbnik dužan je odazvati se pozivu da sudjeluje u postupku kao zastupnik djeteta te zastupati interese djeteta. Također dužan je obavijestiti dijete o predmetu spora, tijekom i ishodu na način koji je primjeren djetetovoj dobi.

Razgovor s djetetom starijim od četrnaest godina mogu obaviti i suci samostalno u izravnom razgovoru s djetetom, a ako se radi o osobi mlađoj od četrnaest godina tada razgovor s djetetom mora obaviti poseban skrbnik ili neka druga stručna osoba.

Kad se radi o mjerama za zaštitu djeteta posebni skrbnik ima pravo na uvid u izvješće o djetetu i roditelju, koje mu je centar za socijalnu skrb dužan dostaviti u roku od trideset dana prije isteka roka na koji je mjera bila određena, kako bi mogao zastupati dijete u daljnjem postupku bilo da se radi o povratku djeteta u biološku obitelj, produženju trajanja mjere ili izricanju druge mjere za zaštitu osobnih prava djeteta.¹⁸

Nadzor nad radom posebnih skrbnika obavlja ravnatelj centra za posebno skrbništvo, odnosno ravnatelj centra za socijalnu skrb, ovisno o tome čiji je djelatnik bio imenovan posebnim skrbnikom. U slučaju da posebni skrbnik neuredno obavlja svoje dužnosti ili zloupotrebljava svoje ovlasti, te time prouzroči štetu za osobu koju zastupa tada će sud ili tijelo koje vodi postupak imenovati drugog posebnog skrbnika.

Prava i dužnosti posebnog skrbnika prestaju kada rješenje suda ili centra za socijalnu skrb postane izvršno.

¹⁸ Obiteljski zakon NN 103/15, članak 163. stavak 3. i 169. stavak 2.

8. SKRBNIŠTVO ZA OSOBE LIŠENE POSLOVNE SPOSOBNOSTI

Poslovna sposobnost je svojstvo koje omogućuje da se vlastitim očitovanjem volje stječu prava i obveze. Obiteljski zakon propisuje da se poslovna sposobnost stječe punoljetnošću ili sklapanjem braka prije punoljetnosti. Također postoji i stjecanje poslovne sposobnosti odlukom izvanparničnog suda u slučaju kad maloljetnik stariji od šesnaest godina postane roditeljem.

Za stjecanje poslovne sposobnosti nije potreban nikakav akt, međutim u slučajevima sklapanja braka prije punoljetnosti i kad maloljetnik stariji od šesnaest godina postane roditeljem potrebno je dopuštenje suda.

Članak 25. stavak 2. Obiteljskog zakona kaže da sud može u izvanparničnom postupku dopustiti sklapanje braka osobi koja je navršila šesnaest godina života i to ako utvrdi da je mentalno i tjelesno zrela za brak, te da je sklapanje braka u skladu s dobrobiti te osobe.¹⁹

Osoba je poslovno sposobna sve dok ne dođe do lišenja poslovne sposobnosti.²⁰

8.1. Razlozi za lišenje poslovne sposobnosti

Svaka osoba koja ima poslovnu sposobnost samostalno skrbi o svojim pravima i interesima, međutim kada nastupe stanja koja sprječavaju osobu da samostalno skrbi o sebi, svojim pravima i interesima tada nastupaju razlozi za lišenje poslovne sposobnosti.

Obiteljski zakon određuje da će sud u izvanparničnom postupku zbog duševnih smetnji ili drugih razloga punoljetnu osobu lišiti poslovne sposobnosti u granicama u kojima se nije sposobna brinuti o svojim interesima, pravima ili potrebama.²¹

Razlozi za lišenje poslovne sposobnosti najčešće su povezani s određenim problemima normalnog duševnog funkcioniranja osobe, a rjeđe s problemima tjelesnog zdravlja.²²

Ako osoba nije u stanju normalno duševno funkcionirati to znači da osoba pati od duševnih smetnji, odnosno da boluje od duševne bolesti, duševnog poremećaja, nedovoljnog duševnog razvoja, demencije, senilnosti te da pati od ovisnosti o opojnim sredstvima.

¹⁹ Obiteljski zakon NN 103/15, članak 25. stavak 2.

²⁰ Milas I, Džankić J, Uloga skrbnika u zaštiti osobe lišene poslovne sposobnosti, <https://hrcak.srce.hr/94824>

²¹ Obiteljski zakon NN 103/15, članak 234. stavak 1.

²² Alinčić M, Bakarić-Abramović A, Hlača N, Hrabar D, Obiteljsko pravo, Zagreb, 1994, str.416

Bolesnici koji pate od duševnih bolesti pokazuju promjene ličnosti u sferi intelektualnog ili voljnog funkcioniranja. U navedenu kategoriju pripadaju shizofrenija, endogene psihoze, psihogene psihoze i slično čiji se uzroci mogu pronaći u organskim, genetičkim, psihološkim i socijalnim čimbenicima.

Duševni poremećaji obuhvaćaju različite poremećaje izvan skupine duševnih bolesti kao što su neurotski poremećaji, poremećaji ličnosti, poremećaji navika i nagona, međutim iako su trajnog karaktera ponekad se uspješno kontroliraju terapijom. Neki od primjera duševnih poremećaja su fobije, anksiozna stanja, pedofilija, patološko kockanje, kleptomanija.

Nedovoljno duševno razvijene osobe su osobe smanjenih intelektualnih sposobnosti čiji je razvoj tekao usporeno. Te osobe teško ostvaruju društveni kontakt i njihova motorika je znatno oštećena.

Ovisnike o opojnim sredstvima karakterizira žudnja za uzimanjem alkohola, psihotropnih tvari ili duhana koji dovode do različitih ponašajnih i fizioloških simptoma.

Bez obzira o kojoj se vrsti ovisnosti radi, ona je definirana kao bolest, a u obiteljskom okruženju razumijeva zanemarivanje obveza i samoga sebe uz potrebu tuđe pomoći.²³

Treba napomenuti i demenciju kao posljedicu bolesti mozga, traume mozga, cirkulacijskih poremećaja, tumora mozga, infektivnih oboljenja i slično.

To je poremećaj koji se odnosi na pamćenje, mišljenje, orijentaciju, razumijevanje, sposobnost govora i prosudbe. Demencija je patološki proces, te nije nužno povezana sa starenjem.

8.2. Postupak za lišenje poslovne sposobnosti

Prema obiteljskom zakonu sud će u izvanparničnom postupku punoljetnu osobu koja zbog duševnih smetnji ili drugih uzroka nije sposobna brinuti se o osobnim potrebama, pravima i interesima ili koja ugrožava prava i interese drugih osoba, djelomice ili potpuno lišiti poslovne sposobnosti.²⁴ Mjesno je nadležan sud prema prebivalištu, odnosno boravištu osobe o kojoj se vodi postupak.

²³ .Kozarić-Kovačić D, Grubišić-Ilić M, Grozdanić V, Forenzička psihijatrija, str. 129.

²⁴ Obiteljski zakon, NN 103/2015, članak 234. stavak 1.

Postupak se pokreće po službenoj dužnosti ili na temelju centra za socijalnu skrb kad procijeni da postoji potreba da određena osoba bude lišena poslovne sposobnosti, na prijedlog bračnog druga, krvnih srodnika u razvoj lozi te u pobočnoj lozi do drugog stupnja.²⁵

Prijedlog treba sadržavati činjenice na kojima se temelji i dokaze koji utvrđuju te činjenice. Predlagatelji sudskog postupka mogu priložiti i medicinsku dokumentaciju jer time potkrepljuju činjenice na kojima temelje svoj prijedlog, ali ih sud može pozvati da naknadno podnesu liječničku svjedodžbu ili neku drugu ispravu.²⁶

Sud će prema članku 326. Obiteljskog zakona pozvati na ročište osobu koja je podnijela prijedlog za pokretanje postupka, osobu za koju se vodi postupak, njezinog skrbnika i centar za socijalnu skrb. Kako bi se zaštitila osoba koja se lišava poslovne sposobnosti centar za socijalnu skrb mora toj osobi imenovati posebnog skrbnika.

Po nalogu suda osobu o kojoj se vodi postupak pregledat će liječnik vještak koji će o rezultatima pregleda sastaviti pisani nalaz i mišljenje o zdravstvenom stanju i o utjecaju tog stanja na njezine sposobnosti zaštite osobnih potreba, prava i interesa te na ugrožavanje prava i interesa drugih osoba.²⁷

O tome da li osobu treba potpuno ili djelomice lišiti poslovne sposobnosti sud donosi rješenje ovisno o težini bolesti odnosno nesposobnosti.

Kad je osoba lišena poslovne sposobnosti centar za socijalnu skrb dužan joj je u roku trideset dana od pravomoćnosti sudske odluke imenovati skrbnika, te tom odlukom prestaju ovlasti posebnog skrbnika.

Odluka suda o lišenju poslovne sposobnosti dostavlja se stranci koja je podnijela prijedlog za pokretanje postupka, osobi koja se lišava poslovne sposobnosti, njezinom skrbniku i Centru za socijalnu skrb.

Sud ne mora dostaviti oduku osobi lišenoj poslovne sposobnosti u situaciji ako ona ne može shvatiti značenje i pravne posljedice odluke ili ako bi to bilo štetno za njezino zdravlje.

²⁵ Obiteljski zakon 2015 NN 103/15, članak 496.

²⁶ Alinčić M, Bakarić-Abramović M, Hlača N, Hrabar D, Obiteljsko pravo, Zagreb, 1994, str.419

²⁷ Maršavelski A. Skrbništvo za osobe lišene poslovne sposobnosti, <https://hrcak.srce.hr/13278>

8.3. Imenovanje skrbnika osobi lišene poslovne sposobnosti

Centar za socijalnu skrb osobi lišenoj poslovne sposobnosti rješenjem imenuje skrbnika. Za skrbnika će imenovati osobu koja ispunjava pretpostavke za imenovanje skrbnika koje propisuje Obiteljski zakon iz 2015.godine, te koja bi ujedno na najbolji način štitila interese šticećenika. Ponajprije, za imenovanje skrbnika potreban je njegov pristanak.²⁸

U slučaju da osoba lišena poslovne sposobnosti ima roditelje koji su sposobni brinuti se o svom djetetu, sud će prilikom imenovanja skrbnika prednosti dati njegovim roditeljima.²⁹

Centar za socijalnu skrb može za skrbnika imenovati osobu zaposlenu u tom centru ako je to uvjet za ostvarenje kvalitetne skrbničke zaštite, a radi se o osobi koja ima visoku stručnu spremu kao što su socijalni radnici, pravnici i slično. Za imenovanje zaposlenika centra za socijalnu skrb kao skrbnika nije potreban njegov pristanak.

Ravnatelj centra za socijalnu skrb te službenici koji obavljaju pravne poslove skrbništva u centru ne mogu biti imenovani za skrbnika radi sprječavanja sukoba interesa.

Bez obzira na to da li se za skrbnika postavlja osoba zaposlena u centru za socijalnu skrb ili neka druga osoba, trebala bi postojati edukacija takvih osoba kako bi se skrbnička zaštita obavljala na što kvalitetniji način.

Ista osoba može biti skrbnik većem broju šticećenika, međutim potrebno je odrediti maksimalan broj šticećenika o kojima može skrbiti jedna osoba jer ako skrbnik ima više šticećenika moguće je da će to utjecati na kvalitetu obavljanja skrbničke zaštite.

Kad djelatnik centra za socijalnu skrb obavlja dužnost skrbnika također i tu treba ograničiti broj skrbništva, jer centar za socijalnu skrb ima najvažniju ulogu u tom institutu, te ne smije doći do preopterećenosti poslom zbog čega djelatnici centra ne bi mogli kvalitetno obavljati svoju dužnost.

Za slučaj da skrbnik umre, samovoljno prestane obavljati skrbničku dužnost ili nastupe druge okolnosti koje sprječavaju obavljanje skrbničke zaštite, centar za socijalnu skrb će u rješenju o imenovanju skrbnika imenovati njegovog zamjenika koji isto tako mora ispunjavati uvjete za skrbnika.

²⁸ Obiteljski zakon NN 103/15, članak 247. stavak 1.

²⁹ Obiteljski zakon NN 103/15, članak 247. stavak 2.

Ako skrbnik prestane obavljati skrbničku dužnost, centar za socijalnu skrb ispitat će da li njegov zamjenik ispunjava uvjete te donijeti rješenje o njegovom imenovanju.

Do donošenja navedenog rješenja zamjenik može donositi samo hitne odluke.³⁰

8.4. Zapreke za imenovanje skrbnika

Skrbnik ne može biti osoba:

- koja je lišena prava na roditeljsku skrb
- koja je lišena poslovne sposobnosti
- čiji su interesi u suprotnosti s interesima štíćenika
- od koje se s obzirom na njezino ponašanje i osobine te odnose sa štíćenikom, ne može očekivati da će pravilno obavljati dužnosti skrbnika
- s kojom je štíćenik sklopio ugovor o doživotnom ili dosmrtnom uzdržavanju
- s čijim je bračnim drugom, odnosno izvanbračnim drugom štíćenik sklopio ugovor o doživotnom ili dosmrtnom uzdržavanju³¹

Kada bi se za skrbnika imenovala osoba koja ne ispunjava uvjete kršila bi se osnovna ljudska prava osoba lišenih poslovne sposobnosti. Kršenjem ljudskih prava dolazi do diskriminacije takvih osoba jer se postavljanjem neadekvatne osobe onemogućava osposobljavanje štíćenika za samostalan život i rad.

Također, takva osoba štíćenika neće moći uključiti u svakodnevni život i slobodne aktivnosti što i je cilj skrbničke zaštite nad osobama koje su zbog duševnih smetnji, nedovoljnog duševnog razvoja, ovisnosti i ostalih sličnih razloga lišene poslovne sposobnosti.

³⁰ Obiteljski zakon NN 103/15, članak 247. stavak 4.

³¹ Obiteljski zakon NN 103/15, članak 248.

8.5. Dužnosti skrbnika osobe lišene poslovne sposobnosti

Dužnost je skrbnika brinuti se o osobi štićenika lišenog poslovne sposobnosti, o njegovim pravima, obvezama i dobrobiti te upravljati njegovom imovinom.³²

Članak 179. određuje skrbnikovu dužnost brige o dobrobiti i zaštiti interesa štićenika te poduzimanjem mjera za osposobljavanje za samostalni život.

Kad je riječ o osobi koja je potpuno lišena poslovne sposobnosti njezin skrbnik preuzima dužnost skrbnika u potpunosti, a ako je štićenik osoba s duševnim smetnjama skrbnik će se pobrinuti za liječenje smetnje, te će ga nastojati osposobiti za samostalan život.

Ovisno o vrsti duševne smetnje štićenik može živjeti sam, sa srodnicima ili biti smješten u socijalnoj ustanovi ili u psihijatrijskoj ustanovi.³³ Smještaj štićenika u psihijatrijsku ustanovu može biti dobrovoljan, uz njegov pristanak ili pristanak zakonskog zastupnika ili centra za socijalnu skrb ako štićenik nije sposoban dati pristanak.

Prisilni smještaj je smještaj osobe s težim duševnim smetnjama u psihijatrijskoj ustanovi bez njezina pristanka ili pristanka njezina zakonskog zastupnika.

U tom slučaju psihijatrijska ustanova je dužna u roku dvanaest sati od donošenja odluke obavijestiti županijski sud, centar za socijalnu skrb i zakonskog zastupnika.

Sudac je dužan u roku 72 sata od primitka obavijesti donijeti rješenje o nastavku prisilnog zadržavanja uz obvezu da osobi postavi opunomoćenika te da s njom obavi razgovor.

Za donošenje navedenog rješenja potrebno je pisano mišljenje psihijatra-sudskog vještaka.

³² Alinčić M, Bakarić-Abramović A, Hlača N, Hrabar D, Obiteljsko pravo, Zagreb, 1994, str. 424

³³ Zakon o zaštiti osoba s duševnim smetnjama NN 76/14, članak 3.

9. POSEBNI SKRBNIK DJETETA U NJEMAČKOM OBITELJSKO PRAVNOM SUSTAVU

Njemački zakonodavac obiteljske sudske postupke izdvaja u posebnu vrstu sudskih postupaka koji su u nadležnosti specijaliziranih sudova s posebno specijaliziranim sucima i ostalim djelatnicima. U tim postupcima posebno su važni predmeti u kojima se odlučuje o zaštiti prava i interesa djece, roditeljske skrbi, ostvarivanju osobnih odnosa s djetetom, predaji djeteta, imenovanja posebnog skrbnika djetetu te smještaj maloljetnika u odgovarajuću ustanovu.

Prije donošenja odluke sud će gotovo uvijek saslušati djetetovo mišljenje te ga uzeti u obzir. Institut posebnog skrbništva uvodi se u njemački obiteljsko pravni sustav izmjenom Zakona o postupku u obiteljskim stvarima i stvarima dobrovoljne sudbenosti, međutim iako je dotadašnji zakon dobro funkcionirao institut posebnog skrbništva zamijenjen je suvremenijim i on od tada nosi naziv Verfahrensbeistand.

Njemački obiteljsko pravni stručnjaci ulogu posebnog skrbnika djeteta objašnjavaju kao zakonom definiranu dužnost skrbnika da štiti djetetove interese i prava. Njegova primarna uloga je potpora djetetu u sudskom postupku, pravna pomoć i pokušaj isticanja djetetovih subjektivnih želja te upoznavanje ostalih sudionika s tim željama. Također je dužan omogućiti djetetu da u sudskom postupku u kojem se odlučuje o njegovim pravima i interesima ono uvijek bude sudionik, a ne samo objekt o kojem se odlučuje.

O imenovanju posebnog skrbnika odlučuje sud, a razlika novog uređenja ovog instituta je u tome što je sud prije mogao imenovati djetetu posebnog skrbnika ako je smatrao da za to postoji potreba, dok prema novom uređenju sud ima obvezu imenovati skrbnika kad su za to ispunjene pretpostavke.

Sud će djetetu imenovati posebnog skrbnika kada su interesi djeteta u suprotnosti s interesima zakonskog zastupnika, kada se razmatra djelomično ili potpuno oduzimanje skrbi o djetetu, kad je nužno odvajanje djeteta od osobe pod čijom skrbi ili zaštitom se nalazi, u postupcima koji se tiču predaje djeteta ili ostanka u obitelji, te kad se razmatra oduzimanje ili značajno ograničenje prava na ostvarivanje osobnih odnosa s djetetom.³⁴

³⁴ FamFG §158 Abs 2, https://www.gesetze-im-internet.de/famfg/___158.html

Također je obavezan imenovati posebnog skrbnika u svim postupcima radi određivanja mjera za zaštitu dobrobiti djeteta i otklanjanje opasnosti po djetetovo zdravlje, zatim u postupcima koji se tiču zaštite imovine djeteta, ali pod uvjetom da roditelji nisu u mogućnosti ili ne žele otkloniti opasnost koja prijete djetetu.³⁵

U navedenim slučajevima sud je dužan poduzeti mjere radi otklanjanja opasnosti, a među njih se ubraja zaštita obiteljskog doma, zabrana približavanja ili uznemiravanja djeteta te mjere djelomičnog ili potpunog lišenja prava na roditeljsku skrb.

Kod odvajanja djeteta pretežno se radi o odvajanju djeteta iz njegove dotadašnje okoline što može izazvati različite traumatske posljedice pa je prilikom izricanja takve mjere potreban poseban oprez.

Kad je u pitanju predaja djeteta te ostvarivanje osobnih odnosa s djetetom česti su slučajevi da bivši skrbnici zahtijevaju pravo na ostvarivanje osobnih odnosa s djetetom nakon što je roditelju vraćena roditeljska skrb ili kad se nakon smrti jednog roditelja dijete vrati drugom roditelju, pa bračni drug umrlog roditelja traži pravo na ostvarivanje osobnih odnosa s pastorčetom.³⁶ Pravo zahtijevati predaju djeteta ima roditelj koji ostvaruje roditeljsku skrb zajednički s roditeljem s kojim dijete živi, a drugi roditelj mu to pravo uskraćuje.

Imenovanje posebnog skrbnika može izostati u slučaju da interese djeteta zastupa odvjetnik ili neki drugi opunomoćenik, pri čemu je sud dužan provjeriti da li opunomoćenik zastupa interese djeteta ili roditelja.

9.1. Procesni položaj posebnog skrbnika

Čim sazna za činjenice koje dokazuju da postoje zakonske pretpostavke za imenovanje sud mora žurno imenovati posebnog skrbnika koji postaje stranka u postupku i stječe sva procesna prava kao što su postavljanje zahtjeva, predavanje podnesaka, ulaganje pravnih lijekova protiv odluka suda u slučaju povrede materijalnih prava djeteta.

³⁵Rešetar B, Rupić D, Posebni skrbnik za dijete u hrvatskom i njemačkom obiteljsko pravnom sustavu, Zb. Prav.fak. Sveuč. Rijeka 1991

³⁶ Ibid.

Imenovanje bi trebalo uslijediti u što ranijoj fazi postupka tako da skrbnik i dijete budu uključeni od samog početka te da mogu utjecati na pravilan razvoj postupka.

Kao sudionik postupka skrbnik sudjeluje na raspravama, postavlja zahtjeve, daje preporuke, ulaže pravne lijekove, prisutan je na ročištu pri saslušanju djetetova mišljenja te je obvezna djetetova pratnja. Izvan sudskog postupka skrbnik mora pokušati ostvariti osobni kontakt s djetetom, kroz razgovor saznati njegovo mišljenje o postupku i njegovoj životnoj situaciji, te će iz svega toga nastojati donijeti zaključak o djetetovim željama za što mirnije rješavanje spora.

Ako djeca zbog godina ili stupnja razvoja nisu govorno sposobna sagledat će vezu djeteta i njegovih roditelja, a ima pravo i na stručnu pomoć radi što točnije predodžbe.³⁷

Također mu se može povjeriti obveza obavljanja razgovora s roditeljima, braćom, sestrama, djelatnicima nadležnih tijela i drugima, ali pritom mora iskoristiti sva znanja o djetetu potrebna za djelovanje i obavljanje daljnjih radnji.

Može raditi na postizanju sporazuma između stranaka tako da roditeljima predoči djetetovu volju, ili ih upozna s djetetovim potrebama ako ih oni sami ne mogu prepoznati.

Razlika odvjetnika i posebnog skrbnika je u tome što su odvjetnici dužni raditi u ime i za račun osobe koju zastupaju, dok su posebni skrbnici dužni primarno čuvati i promicati interese djeteta. Posebni skrbnik dužan je sudjelovati na raspravama na koje dolazi umjesto djeteta te se brine da sud i roditelji donesu najbolju moguću odluku, također je dužan obavještavati dijete o pojedinoj fazi postupka i odlukama koje su donesene, sukladno njegovoj dobi i stupnju razvoja, te mu mora objasniti posljedice koje proizlaze iz takvih sudskih odluka.

Pravni lijek posebni skrbnik može uložiti samo ako je to u interesu djeteta.

9.2. Troškovi posebnog skrbnika

Troškovi posebnog skrbnika određeni su zakonom, te su određeni paušalno u iznosu od 350,00 eura za jednostavnije, a 550,00 eura za složenije premete gdje sud od posebnog skrbnika traži dodatne zadatke kao što su razgovor s roditeljima ili bliskim osobama.

³⁷ Ibid 34.

U slučaju da u istom postupku zastupa više djece ima pravo na paušalnu naknadu za svako dijete po 350,00 odnosno 550,00 eura, međutim takva ih nagrada ne smije sprječavati u učinkovitom i samostalnom zastupanju interesa svakog pojedinog djeteta.

Država je odredila paušalni iznos troškova posebnog skrbnika niži od onoga koji je određen odvjetničkom tarifom jer bi troškovi posebnog skrbnika sukladno odvjetničkoj tarifi bili puno veći.

Kod pitanja naknade troškova posebnim skrbnicima postoje razlike ovisno o tome da li posao posebnog skrbnika obavljaju kao zaposlenici neke ustanove ili odvjetnici.

Ako se za posebnog skrbnika postavljaju zaposlenici socijalnih ili drugih ustanova tada oni nemaju pravo na nikakvu nagradu jer im je to u opsegu posla, međutim kada se kao posebni skrbnik postavlja odvjetnik tada on ima pravo na naknadu ovisno o slučaju.

Kada se radi o zastupanju jednog djeteta paralelno u postupku u kojem se odlučuje o roditeljskoj skrbi nad djetetom, te u postupku smještaja djeteta u neku ustanovu poseban skrbnik ima pravo na jedinstvenu naknadu, međutim ima pravo na naknadu prema uvećanoj tarifi jer postupak smještaja djeteta u ustanovu zahtijeva povjeravanje dodatnih zadataka.

Ako je u prvostupanjskom postupku dosuđena nagrada u većem iznosu, ista se određuje i za drugostupanjski.

U slučaju da se uloži pravni lijek te se postupak vrati na ponovno odlučivanje prvostupanjskom sudu tada posebni skrbnik ima pravo na trostruki iznos paušalne nagrade: za prvostupanjski postupak, naknadu za sudjelovanje u žalbenom postupku pred višim sudom, te ponovno za postupak pred prvostupanjskim sudom.

Računanje naknade po satu ili nekoj drugoj tarifi nije moguće.

Troškovi prijevoza i kopiranja se ne naplaćuju, iznimka je jedino korištenje prevoditelja za potrebe slučaja.

10. ZAKLJUČAK

Polazeći od razvoja instituta posebnog skrbnika za dijete od 1947. do danas vidljivo je da dolazi do važnih promjena koje su se događale pod utjecajem međunarodne zaštite dječjih prava. Među najvažnijim promjenama koje su se dogodile ističe se ponajprije pravo djeteta na izražavanje vlastitog mišljenja, a nakon toga i pravo djeteta na posebnog skrbnika.

Institut posebnog skrbništva u Republici Hrvatskoj uređen je Obiteljskim zakonom koji definira zastupanje djeteta putem posebnih skrbnika, te koji također određuje slučajeve u kojima se djetetu mora imenovati poseban skrbnik. Uz već navedeni zakon, najvažniji dopunski izvori skrbništva su Zakon o socijalnoj skrbi, te Zakon o zaštiti osoba s duševnim smetnjama.

Posebni skrbnici se definiraju kao pravnici s položenim pravosudnim ispitom koji se moraju educirati za zastupanje i komunikaciju sa djecom, te koji imaju pravo tražiti stručnu pomoć kad im je to potrebno radi boljeg i potpunijeg razumijevanja djetetove situacije.

Odabir osobe skrbnika izuzetno je važan jer bi se štíćeniku trebao izabrati onaj skrbnik koji će mu moći pružiti najkvalitetniju skrbničku zaštitu, te koji će poduzimati sve radnje kako bi ga osposobio za samostalan život i rad. Sve osobe koje u svom poslu komuniciraju sa djecom moraju biti educirane o njihovim pravima i potrebama te načinu komunikacije sukladno djetetovoj dobi.

Obiteljski zakon također određuje zapreke za imenovanje skrbnika, jer kada bi se za skrbnika imenovala osoba koja ne ispunjava uvjete kršila bi se osnovna ljudska prava čime dolazi do diskriminacije takvih osoba. Postavljanjem neadekvatne osobe za skrbnika onemogućava se osposobljavanje štíćenika za samostalan život i rad, što i je cilj skrbničke zaštite.

Također, treba obratiti pažnju i na posebnog skrbnika za dijete u Njemačkom zakonodavstvu, koji isto kao i hrvatski posebni skrbnik za cilj ima osiguravanje pravne zaštite uvažavajući djetetove želje i interese.

11. LITERATURA

1. Alinčić M., Hrabar D., Korać A. Uvod u obiteljsko pravo, Zagreb, Narodne novine 2006.
2. Alinčić M., Hrabar D., Korać A., Obiteljsko pravo, Zagreb, Narodne novine 2007.
3. Čudina-Obradović M., Psihologija braka i obitelji, Zagreb, Golden marketing-Tehnička knjiga 2006.
4. Truda Stamać, Pod skrbništvom 1975.
5. Alinčić M., Bakarić Abramović A., Belajec V., Dika M., Hrabar D., Hrvatinić B., Jakovac-Lozić D., Korać-Graovac A., Obiteljski zakon, III. Izmišljeno i dopunjeno izdanje, Zagreb, Narodne novine 2013.
6. Obiteljsko pravo i socijalna skrb. Međuovisnost u svjetlu razvoja instituta skrbništva za punoljetne osobe, URL: <https://hrcak.srce.hr/30229>
7. Skrbništvo za osobe lišene poslovne sposobnosti (s povijesnim osvrtom), URL: <https://hrcak.srce.hr/13278>
8. Uloga skrbnika u zaštiti osobe lišene poslovne sposobnosti, URL: <https://hrcak.srce.hr/94824>
9. Posebni skrbnik za dijete u Hrvatskom i Njemačkom obiteljsko pravnom sustavu, URL: <https://hrcak.srce.hr/173038>
10. Skrbništvo nad djetetom, pristup djetetu i roditeljska odgovornost, URL: <http://www.udruga-dijete-razvod.hr/wp-content/uploads/Kruk-Edward-Skrbnistvo-nad-djetetom-pristup-djetetu-i-odgovornost-C-2008-web.pdf>
11. Obiteljski zakon, Narodne novine 103/15
12. Zakon o zaštiti osoba s duševnim smetnjama NN 76/14
13. Ustav Republike Hrvatske, NN 56/90, 135/97, 8/98, 113/00, 124/00, 28/01, 41/01, 55/01, 76/10, 85/10, 05/14
14. Skrbništvo- Centar za socijalnu skrb, URL: <http://www.czss-zagreb.hr/skrbnistvo>